

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü't-Tallâ, *Akzıyetü Resûlillâh* (nşr. M. Ziyâurrahmân el-A'zamî), Beyrut 1402/1982, neşredenin girişi, s. 52-69; a.e. (nşr. M. Nizâr Temîm – Heysem Nizâr Temîm), Beyrut 1418/1997, neşredenlerin girişi, s. 3-7; İbn Hayr, *Fehrese*, s. 241, 246, 466, 495, 537; İbn Beşkûvâl, *eş-Şıla*, II, 534-535; Dabbî, *Buğyetü'l-mültemis*, Kahire 1967, s. 123; Tücbî, *Bernâmec* (nşr. Abdülhafîz Mansûr), Libya 1981, s. 53, 55, 56, 58, 269; Zehebî, *A'lâmü'n-nûbelâ*, XIX, 199-202; İbn Ebû Zer', *el-Enisü'l-mu'trib*, Rabat 1973, s. 169; Nübâhî, *Târîhu ku'dâtü'l-Endelüs* (nşr. Meryem Kâsım Tavîl), Beyrut 1415/1995, s. 133, 151, 176; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcû'l-mü'zheb*, II, 242-243; İbn Kunfûz, *Şerefü't-tâlib ft esne'l-metâlib* (*Elfû sene mine'l-vefeyât* içinde, nşr. Muhammed Haccî), Rabat 1396/1976, s. 59; Makrîzî, *el-Mukaffe'l-kebîr* (nşr. Muhammed el-Ya'lâvî), Beyrut 1411/1991, VI, 515; Abdülkebir b. Meczûb el-Fâsî, *Tezkiretül-muhsinin bi-vefeyâtü'l-a'yân ve havâdisi's-sinîn* (*Mevsû'atü a'lâmi'l-Magrib* içinde, nşr. Muhammed Haccî), Beyrut 1417/1996, I, 332; Mahlûf, *Şeceretü'n-nûr*, I, 123; M. Isabel Fierro, "La Fahrâsa de Ibn Tâlâ", *Estudios Onomástico-Biográficos de Al-Andalus* (ed. María Luisa Ávila), Granada 1989, II, 277-297; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtübü'l-idâriyye* (Özel), II, 12-14; Muhammed İzzet et-Tahtâvî, "el-İmâm İbnü't-Tallâ el-Çurtubî", *ME*, LIII/2 (1981), s. 319-328.

AHMET ÖZEL

İBNÜ't-TARÂVE

(ابن الطراوة)

Ebû'l-Hüseyn Süleymân b. Muhammed
b. Abdillâh es-Sebâi el-Mâleki
(ö. 528/1134)

Nahiv âlimi.

440 (1048) yılı civarında İspanya'nın güneyinde bulunan Mâleka'da (Malaga) doğdu. Soyu Kahtân'ın kolu Sebâ'ya kadar uzanmaktadır. Çocukluğu ve yetişmesiyle ilgili fazla bilgi yoktur. Süyûtî onu iki ayrı yerde farklı şahsiyetler olarak tanıtmaktadır (*Buğyetü'l-vu'ât*, I, 602; II, 341). İbnü't-Tarâve, Ebû Bekir b. Ayyâş el-Merşânî ve Ebû Mervân b. Serrâc gibi âlimlerden nahiv dersleri aldı. Ebû'l-Velîd el-Bâcî'den fıkıh ve hadis okudu. Daha sonra tahsilini ilerletmek için Kurtuba'ya (Cordoba) gitti. Burada çeşitli âlimlerden ders alarak kendini yetiştirdi. İsbiliye'de (Sevilla) A'lem eş-Şentemerî'den *Kitâbü Sibeveyhi*'yi okudu; edip ve şair Ali b. Abdülganî el-Husri'den istifade etti. Ardından Meriye'ye (Almeria) giderek saraya intisap etmeye çalıştı. Meriye Emîri İbn Sumâdhî ile yakınlık kurdu, ona kasideler sundu, ancak amacına ulaşamadı. Verdiği nahiv dersleriyle tanınan ve kendisine

"Meriye'nin nahivcisi" lakabı verilen İbnü't-Tarâve, uzun yıllar Meriye'de kaldıktan sonra memleketi Mâleka'ya döndü. 528 Ramazan veya Şevvalinde (Temmuz veya Ağustos 1134) vefat etti.

İbnü't-Tarâve, mülûkû't-tavâif ve Murâbitlar dönemlerinin en büyük nahiv âlimlerindendir. Onun, Endülüs geleneğinde sadece nahiv ve edebiyatta kemal derecesine ulaşanlara verilen "üstât" lakabıyla anılması da bunu göstermektedir. Devrindeki âlim ve ediplerin çoğu nahvi ondan öğrenmiştir. Kaynaklarda aralarında Kâdî İyâz, Abdurrahman b. Abdullah es-Süheyfî, Ebû Bekir İbn Semhûn, İbn Avis el-Huşenî ve Abdurrahman b. Muhammed el-İşbîlî gibi âlimlerin de bulunduğu otuzdan fazla öğrencisinin adı geçmektedir. Talebelerine çok değer verdiği, derslerinde *Kitâbü Sibeveyhi*'deki problemleri çözmekten zevk aldığı, inandığı doğruları söylemekten çekinmediği, Endülüslü birçok fakihî paraya düşkün oldukları ve rüşvet aldıkları için sert bir dille eleştirdiği kaydedilmektedir. Nahiv alanında kendine has görüşlere sahip olan İbnü't-Tarâve'nin bu düşünceleri daha sonra yazılan nahiv kitaplarını da etkilemiştir. Son derece bağlı olduğu Sibeveyhi'ye dayanarak Ebû Ali el-Fârisî ile öğrencisi İbn Cinnî'nin nahiv konusundaki bazı görüşlerini ve özellikle Sibeveyhi'ye muhalif fikirlerini reddetmiştir.

Eserleri. İbnü't-Tarâve'nin kaynaklarda adı geçen yedi eserinden sadece biri zamanımıza intikal etmiştir. Müellif, *el-İşâh bi-ba'zî mâ câ'e mine'l-ğa'at' fi'l-İzâh* adını taşıyan bu eseri, Ebû Ali el-Fârisî'nin *el-İzâh*'ını eleştirmek amacıyla kaleme almıştır. İlim çevrelerinde büyük kabul gören *el-İzâh*'ın hatalarla dolu bulunduğunu, bu sebeple gördüğü ilgiye lâyık olmadığını söyleyen İbnü't-Tarâve'nin eserini yazarken Sibeveyhi'nin *el-Kitâb*'i, Zecâcî'nin *el-Cümelü'l-kübrâ*'sı ve Nehâs'ın *el-Kâfi*'si gibi temel gramer kitaplarına dayandığı anlaşılmaktadır. *el-İzâh*'taki hataları ve eksik tarafları anlatırken diğer nahiv kitapları ile karşılaştırmalar yapan İbnü't-Tarâve *el-Kitâb*'in *el-İzâh*'tan daha kolay anlaşıldığını ve daha faydalı olduğunu söyler. Ona göre *el-İzâh* içerik, üslup ve metot bakımından değerlidir, eksikleri ve hataları sayılamayacak kadar çoktur. Bu hatalardan sadece bazılarını ele aldığını belirten İbnü't-Tarâve, Ebû Ali el-Fârisî'nin ifadelerinin, verdiği örneklerin, verdiği sonuçların ve kullandığı terimlerin yanlışlığı üzerinde durmuş, bu arada onun bazı konuları iyi an-

lattığını da belirterek objektif davrandığını göstermek istemiştir. Ancak Ebû Ali el-Fârisî'nin dönemin zor şartlarında kaleme aldığı eserini eleştirirken İbnü't-Tarâve'nin yapıcı olmaktan uzak olduğu görülmektedir. Eser Hâtim Sâlih ed-Dâmin (Beyrut 1416/1996, 2. bs.) ve Ayyâd b. İd es-Sübeiyî tarafından yayımlanmıştır (Kahire 1994, bk. İbnü't-Tarâve [nşr. Ayyâd b. İd es-Sübeiyî], neşredenin girişi, s. d-y).

İbnü't-Tarâve'nin diğer eserleri de şunlardır: *el-Mukaddimât ilâ 'ilmi'l-Kitâb ve halli'l-müşkilât 'alâ tevâli'l-ebvâb* (*el-İşâh*'ta on dokuz yerde adı geçen eser, *Kitâbü Sibeveyhi*'deki meseleler ve müşkillerin konu sırasına göre çözümlenmesine dairdir); *Terşîhu'l-muktedir* (bir önceki eserin muhtasarıdır); *Reddüş-şârid ilâ 'ikâli'n-nâsid* (Zecâcî'nin *el-Cümel*'iyle ilgili bir eser olmalıdır); *Risâle fi men'î istisnâ'îl-keşir mine'l-kalîl* (İbnü't-Tarâve eserin adını *el-İşâh*'ta kaydetmektedir; bk. [nşr. Ayyâd b. İd es-Sübeiyî], s. 109); *Risâle fîmâ cerâ beynehû ve beyne Ebi'l-Hasan İbni'l-Bâziş fi mes'ele nahviyye*; *Maqâle fi'l-ism ve'l-müsem-mâ*. Aynı zamanda şair olan İbnü't-Tarâve'nin şiirlerinden çok azı günümüze kadar gelebilmiştir. Müellif hakkında Muhammed İbrâhim el-Bennâ *Ebû'l-Hüseyn İbnü't-Tarâve ve eşeruhû fi'n-nahv* (Kahire 1400/1980), Ayyâd İd es-Sübeiyî *İbnü't-Tarâve en-Nahvî* (Suûdiyye 1982) adlarıyla birer çalışma yapmışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü't-Tarâve, *el-İşâh bi-ba'zî mâ câ'e mine'l-ğa'at' fi'l-İzâh* (nşr. Hâtim Sâlih ed-Dâmin), Beyrut 1416/1996, neşredenin girişi, s. 5-9; a.e. (nşr. Ayyâd b. İd es-Sübeiyî), Kahire 1994, neşredenin girişi, s. d-y; Silefi, *Ahâbâr ve terâcim Endülüsiyye: Müstahrece min Mu'cemi's-sifr* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1405/1985, s. 17; Dabbî, *Buğyetü'l-mültemis*, s. 290; Ali b. Zâfir, *Bedâ'i'u'l-bedâ'i'ih* (nşr. M. Ebû'l-Fazl İbrâhîm), Kahire 1970, s. 382; İbn Dihye el-Kelbî, *el-Mu'trib* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî v.dğr.), Kahire 1954, s. 212, 217, 231; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhû'r-ruvât*, IV, 113-115; İbnü'l-Ebbâr, *et-Tekmilê*, Madrid 1882, II, 705; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Muğrib*, II, 208-209; Abdübâkî b. Abdülmecid el-Yemânî, *İşâretü't-ta'yîn fi terâcimi'n-nühât ve'l-lugaviyyîn* (nşr. Abdülmecid Diyâb), Riyad 1406/1986, s. 135; Safedî, *el-Vâfi*, XV, 422; Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed el-Billifîkî, *el-Muktedâb min Kitâbi Tuhfeti'l-kadim* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî), Beyrut 1402/1982, s. 64; İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâtü'n-nühât ve'l-lugaviyyîn* (nşr. Muhsin İyâz), Necef 1393/1973, s. 127; Süyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, I, 602; II, 341; Makkarî, *Nefhu't-tib*, III, 384-385; Muhammed b. İbrâhîm el-Bennâ, *Ebû'l-Hüseyn İbnü't-Tarâve ve eşeruhû fi'n-nahv*, Kahire 1400/1980; Meryem Sâdikî, "İbn Tarâve", *DMBİ*, IV, 134-135.

HÜSEYİN YAZICI